

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИХОВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** У статті розглянуто комплекс інноваційних підходів до виховання політичної культури старшокласників у позаурочній діяльності, які формують нові знання, навички та відносини, необхідні для ефективного реагування на політичні питання в умовах складного та швидкозмінного суспільства.*

***Аннотация.** В статье рассмотрен комплекс инновационных подходов к воспитанию политической культуры старшеклассников во внеурочной деятельности, которые формируют новые знания, навыки и отношения, необходимые для эффективного реагирования на политические вопросы в условиях сложного и быстроменного общества.*

***Annotation.** In the article the complex of the innovative going is considered near education of political culture of senior pupils in activity, which form new knowledges, skills and relations, necessary for the effective reacting on political questions in the conditions of difficult society.*

Процес становлення громадянського суспільства в нашій державі актуалізує проблему формування політичної культури старшокласників як зростаючих громадян України. Це, в свою чергу, вимагає здійснення інноваційних підходів до формування в молоді навичок, необхідних для їх ефективної діяльності як активних суб'єктів політичних відносин. З огляду на це старшокласники мають вчитися бути вільними, незалежними і творчими, критично мислити, знати свої політичні права, свободи і обов'язки, вміти демократичними способами захищати їх.

Освіта підростаючого покоління, інноваційні процеси його розвитку стають важливими ланками в системі української державності. При розробці нових стандартів освіти підкреслюється, що вона має бути націлена на виховання громадянських, демократичних, патріотичних переконань, на формування толерантності в умовах нашого багатокультурного суспільства. Вирішення цих завдань вимагає формування у підростаючій молоді політичної культури як необхідної умови їх духовного життя і зростання.

Як громадяни України, учні є носіями політичної культури суспільства, яка формується через громадянську освіту, політичну соціалізацію, суспільно-політичну діяльність. Будучи різновидом культури в цілому, політична культура особистості виступає як єдність загального і специфічного і має свої особливості в сфері виховання, у стосунках як на мікрорівні (особистісні освітні і соціальні взаємозв'язки), так і на макрорівні (вплив державних структур, соціальних груп та ін.).

Завдання формування інформаційного компонента політичної культури старшокласників полягає в тому, щоб „підготувати” учня до „зустрічі” з політикою, сформуванню емоційно-ціннісне ставлення до неї. Необхідно добитися переходу норм політичної культури у внутрішню усвідомлену потребу особистості. Особливу роль тут відіграє визначення рівня політичної поінформованості учнів. Інформаційне забезпечення формування політичної культури особистості

старшокласника передбачає засвоєння політичних знань в обсязі, який відповідає віковим особливостям, соціальному і правовому положенню.

Емоційно-ціннісний компонент формування політичної культури старшокласників передбачає виховання переконаності в усвідомленій соціальній цінності політичних норм, шанобливого ставлення до держави, її політики, потреби самостійно визначати суспільно-політичні проблеми, виробленні внутрішніх переконань, коли суспільні потреби, виражені у державній політиці, стають внутрішньою потребою особистості, надалі передбачають варіанти усвідомленої політичної поведінки.

Особливої значущості для виховання політичної культури старшокласників набуває позакласна та позашкільна діяльність. Важливим є залучення учнів у практичну діяльність системи додаткової освіти, дитячих і юнацьких суспільних об'єднань різного типу і спрямованості, які служать не лише задоволенню інтересів дітей, але і формують у них досвід суспільно-колективної практики [1, 156].

Вивчення сучасної педагогічної практики формування зростаючих громадян України дає змогу дійти висновку про те, що нині громадянознавчий і політичний напрям у виховній позакласній роботі реалізується завдяки великій кількості виховних форм, засобів, методів, прийомів. Серед них привертають увагу: проведення суспільних акцій школярів України „Громадянин”; залучення членів місцевої громади до організації та функціонування гуртків при загальноосвітніх навчальних закладах; створення та діяльність дитячих молодіжних організацій; організація учнівського самоврядування; співпраця з відповідними комісіями та службами місцевого самоврядування; волонтерська робота старшокласників у дитячих будинках, дитячих садках, молодших класах шкіл; зустрічі з представниками влади та працівниками правоохоронних органів; різноманітні свята, конкурси та змагання (наприклад, свято Повноліття, Посвята в громадяни України; Конкурс на кращий лист Президенту України, народному депутатові, голові міської/селищної (сільської) ради; Конкурси плакатів агітаційної тематики та ін.); мітинги громадянськості, присвячені певним датам чи подіям; діяльність позашкільних центрів (Центр дитячої дипломатії; Центр конфліктології; Центр прав дитини тощо); робота шкільної громадської приймальні; суспільно-політичні дискусії, дебати та тематичні вечори старшокласників; шкільне (міське) опитування, анкетування членів громади щодо певного суспільного питання; спілкування на форумах; виставки політичних карикатур та шаржів та ін.

Серед розмаїття форм, засобів і методів цілеспрямованої позакласної діяльності однією з найпродуктивніших педагогічних технологій політичного становлення особистості є **проектна діяльність**, основою якої є інтеграція та безпосереднє застосування набутих знань учнів під час практичної діяльності. Соціальне проектування – важлива сфера застосування громадянських компетентностей особистості. Основні положення цієї технології, розроблені вітчизняними та зарубіжними науковцями, можна співвіднести з діяльнісним підходом у сучасній дидактичній системі. Як зазначають дослідники, під час використання проектної технології розв'язується низка різнорівневих дидактичних і виховних завдань: виробляються пізнавальні навички учнів, формуються вміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі; активно розвивається критичне мислення [2, 115]. Проектна діяльність належить до активних методів (коли учні навчаються, діють у мікросоціальному середовищі,

здобувають практичні навички, мають змогу перевірити теоретичні знання на практиці тощо). Перевагами проектного методу є те, що він сприяє формуванню зв'язків між школою та громадськістю, впливає на формування в учнів ключових компетентностей, дає змогу здобувати необхідні знання в неперервному навчальному процесі, сприяє розвитку мотивації, активізує діяльність школярів [2, 118].

Пріоритетна роль у вихованні політичної культури старшокласників належить соціальним проектам, адже вони орієнтовані на експериментальне навчання, спрямоване на глибоку мотивацію та залучення учнів до практичної діяльності. Місцева громада стає для учнів широким полем дії й застосування їхніх знань та вмій. Саме тут вони отримують перший і найважливіший досвід прийняття рішень щодо суспільно важливих питань.

Соціальний проект дає змогу підліткам досліджувати свою ідентичність через приналежність до місцевої громади, знайти власний шлях у житті. Отже, досвід, отриманий у процесі проектної діяльності, допомагає учням стати повноправними членами місцевої громади, суб'єктом громадянської дії, чий енергія, ідеї, воля та прагнення набувають позитивної спрямованості та успішно використовуються під час вирішення суспільно важливих проблем. Проект надає чудову можливість старшокласникам стати повноцінними громадянами.

Досягти ефективних результатів у політичній компетенції допомагає один із різновидів проектів – телекомунікаційний проект [4, 104]. Це спеціально організована навчальна діяльність, в якій учасники з різних регіонів міста, країни, інших країн світу співпрацюють над спільним проектом, обмінюючись за допомогою швидкої мережі не тільки результатами своєї діяльності, а й методами дослідження, обговорюючи проміжні результати, спілкуючись з опонентами й однодумцями.

У телекомунікаційному проекті, особливо міжнародному, відбувається глибока інтеграція знань, особливостей національної культури партнера, його світогляду.

Можна виділити такі вимоги до застосування телекомунікаційних проектів: численні, систематичні, разові або тривалі спостереження за тим або іншим політичним чи соціальним явищем, які вимагають збирання даних у різних регіонах для розв'язання поставленої проблеми; порівняльне вивчення, дослідження того чи іншого явища, факту, події, яка відбулася чи має місце в різних місцевостях для виявлення певної тенденції або прийняття рішення, розробки пропозицій тощо; порівняльне вивчення ефективності використання одного і того ж або різних (альтернативних) способів розв'язання проблеми, задачі для виявлення найбільш ефективного, прийняттого для будь-яких ситуацій рішення, тобто для отримання даних про об'єктивну ефективність способу розв'язання проблеми, яка пропонується; спільне творче створення, розробка деякої теми, наприклад чисто практична діяльність (шляхи і методи проведення конституційної реформи в Україні).

У практиці інформаційно-просвітницької діяльності, що традиційно склалася, значне місце посідають інформаційно-розвивальні методи (пояснення, розповідь, бесіда тощо), які мають ще й іншу назву – пасивні, репродуктивні. Однак, провідним стратегічним напрямом розвитку системи освіти є вирішення проблеми особистісно орієнтованого підходу в навчанні та вихованні, у центрі яких

знаходяться особистість та діяльність учня. Одним із активних методів формування політичної культури особистості, зокрема діяльнісної її складової, є **тренінг**.

Тренінг – це запланований процес, призначений надати або поновити знання та навички і перевірити ставлення до проблеми, ідеї, поведінки з метою їхньої зміни й оновлення. Тренінг, у нашому розумінні, це своєрідна форма роботи, що полегшує соціальну і політичну соціалізацію старшокласника і виконує кілька функцій: по-перше, він сприяє створенню позитивної атмосфери під час занять. Адже робота може бути продуктивною лише тоді, коли створені належні умови для творчої самореалізації особистості, усунені передумови дискомфорту, спричиненого різницею соціальних і вікових статусів учителя, учня (можливо представників влади); по-друге, тренінг покликаний формувати в старшокласників навички вільно, але толерантно висловлювати власні судження, не боячись осуду з боку оточуючих і членів команди. Головним принципом роботи має стати теза про те, що кожна думка має право на існування; по-третє, подібна форма роботи якнайкраще вчить працювати в команді, зберігаючи при цьому свою індивідуальність [5, 43].

За умови, коли учні перетворюються із об'єкта навчання в суб'єкт, виконують творчі завдання, беруть участь у діалогах, дискусіях, диспутах тощо, у дію вступають **інтерактивні методи**, які характеризуються цілісною взаємодією і співпрацею двох рівноправних учасників, різноманітними формами мислення, демократичними ініціативами, індивідуальними та груповими формами роботи, повагою, довірою та толерантністю вчителя до учня і навпаки. Наприклад, метод „Акваріум” (ефективний для розвитку навичок спілкування, удосконалення вміння дискутувати та аргументувати власну думку), метод „Аналіз ситуації” (на основі життєвої або гіпотетично спірної ситуації відбувається відстоювання власної позиції), метод „Дерево рішень” (технологія розв'язання проблеми, яка допомагає проаналізувати та краще зрозуміти механізм прийняття складних рішень шляхом їх обговорення у групах за наступною схемою: проблема – варіанти рішень – позитивні і негативні наслідки рішень – найбільш прийнятне рішення – висновки) та ін. [2, 98].

Таким чином, використання активних та інтерактивних форм освітньої діяльності, що орієнтовані на всебічну взаємодію вихователя і учня, учнів між собою, самостійне і спільне прийняття рішень є передумовою політичної активності молоді в майбутньому. Саме таке комунікативно-діалогове навчання дає можливість розвивати та стимулювати в учнів творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення, як складові політичної культури старшокласників.

Література:

1. Гильперин П.Я. К исследованию интеллектуального развития ребенка // Возрастная и психологическая психология: Тексты // Сост. и коммент. Шуаре Марата О. – М.: Издательство Московского ун-та, 1992. – С. 155 – 164.
2. Громадянська освіта: методичний посібник для вчителя.– К.: Етна – 1, 2008. – 194 с.
3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання.– К.: Етна – 1, 2008. – 174 с.
4. Інформаційні технології в навчанні. – К.: Видавнича група ВНУ, 2004. – 240 с.
5. Пометун О.І., Сущенко І. П. Молодь обирає дію: Співпрацюємо у соціальному проєкті. Навчальний посібник для учнів старших класів основної та старшої школи. – К.: Видавництво А.С.К., 2001. – 55 с.